

Nr 103.

Ankom till riksdagens kansli den 28 maj 1938 kl. 5 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att försälja viss fast egendom.

(2:a avd.)

I en till riksdagen den 28 januari 1938 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 67, har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att medgiva Kungl. Maj:t rätt att i vissa i statsrådsprotokollet omförmälda fall besluta om försäljning av mark, som inköpts av Lyckebyåutredningen.

I skrivelse den 17 december 1935 hemställde 1935 års Blekingeutredning, att för beredande av ökade försörjningsmöjligheter åt befolkningen inom Blekinge län Kungl. Maj:t måtte lämna statens jordnämnd bemyndigande att i sin regi utföra ett torrlägnings- och kolonisationsföretag, avseende reglering av Lyckebyån i Blekinge och Kalmar län beträffande sträckan Fursjön—Bockabosjön i norr och Bånga damm omkring 800 meter nedanför Kroksmåla i söder.

I en till 1936 års riksdag avlåten proposition, nr 265, angående anslag till statliga och kommunala beredskapsarbeten m. m. framhöll chefen för socialdepartementet, efter samråd med dåvarande chefen för jordbruksdepartementet, att, därest de fortsatta övervägandena skulle bekräfta, att de förutsättningar, från vilka Blekingeutredningen utgått, vore för handen, skäl förelåge för staten att, i den ordning förslaget avsåge, medverka vid företagets genomförande.

Sedan riksdagen i skrivelse den 19 juni 1936, nr 355, anmält, att förenämnda uttalanden icke föranledde någon erinran från riksdagens sida, samt statens jordnämnd föreslagit, att i stället för jordnämnden måtte för ändamålet tillsättas ett särskilt lokalt betonat verkställighetsorgan, tillkallade chefen för jordbruksdepartementet jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 23 oktober 1936 sistnämnda dag såsom sakkunniga för vidtagande av förberedande åtgärder i syfte att ifrågavarande företag skulle kunna komma till utförande i huvudsaklig överensstämmelse med de av 1935 års Blekingeutredning i skrivelsen den 17 december 1935 angivna riktlinjer landshövdingen S. A. E. Hagströmer, tillika ordförande, godsägaren N. G. Ehrenberg å Vede-

by, f. d. landssekreteraren J. Fröberg samt jordbruks- och egnahemskonsulenten L. G. E. Larsson. Enligt sagda bemyndigande skulle det åligga de sakkunniga att snarast möjligt för godkännande underställa chefen för jordbruksdepartementet plan för det förberedande arbetets bedrivande.

Till fullgörande av detta uppdrag inkommo de sakkunniga, vilka antagit benämningen *Lyckebyåutredningen*, med en den 23 april 1937 dagtecknad skrivelse i ämnet, innefattande plan som nyss nämnts. Ur denna plan må här anföras följande.

Det företag, som utredningen avsåge, innefattande två särskilda var för sig synnerligen omfattande företag nämligen dels torrläggning av vissa områden kring Lyckebyån och dels kolonisation av de genom torrläggningen utvunna jämte vissa inköpta områden.

Torrlägningsföretaget sträckte sig i söder från den s. k. Bånga damm inom Mästaremåla by i Rödeby socken norrut till de norr om Bockabosjön belägna markerna invid landsvägen mellan Norrgölen och Kyrksjön vid Udden i Vissefjärda socken. Avståndet mellan dessa båda punkter vore 18 kilometer. Denna sträcka genomlöptes av Lyckebyån från Fursjön inom Sillhövda socken, vidare genom Bockabosjön på gränsen mellan Blekinge och Kalmar län, varefter ån utgjorde länsgräns å en sträcka av omkring 6 kilometer till Flakesjön. Från denna sjö ledde ån vidare genom Södersjön och Hallasjön till det 2.5 kilometer längre ned belägna fallet Bånga damm, som låge 29 kilometer från åns utlopp i Östersjön vid Lyckeby. De sankmarker, som vore avsedda att utdikas, sträckte sig å ömse sidor från ån och de nämnda sjöarna. Bredden växlade från något hundratal meter till 5 å 6 kilometer. Arealen av de vattenskadade marker, som genom företaget skulle bli helt torrlagda och odlingsbara, uppginge till 1,643.62 hektar, vartill komme 438.10 hektar landvinningar från sjöarna och gölarna, eller sålunda tillhoppa 2,081.72 hektar. 214 brukningsdelar berördes av torrläggningen.

Staten borde av jordägare, som genom torrläggningen skulle erhålla så stora områden torrlagda, att dessas tillgodogörande kunde antagas komma att överstiga vederbörande jordägares finansiella förmåga, före företagets genomförande i avsevärd omfattning inköpa deras överflödsjord. Detta borde ske dels för att möjliggöra eller i allt fall underlätta för nyssnämnda delägare att finansiera nyodlingen på de av dem behållna markerna och den därav föranledda nybyggnadsverksamheten och dels för att staten skulle bli i tillfälle att i sin hand taga den direkta ledningen av den av torrläggningen möjliggjorda nykolonisationen och nödig garanti alltså vinnas för att denna bleve genomförd på ett fullt rationellt sätt. Att en dylik effektiv ledning från statens sida av kolonisationsverksamheten komme till stånd vore av den vikt, att en uttrycklig förutsättning för att staten skulle på ett genomgripande sätt engagera sig i torrlägningsföretaget vore, att inköp från statens sida av nämnda överflödsjord jämte erforderlig skogsmark för skäligt pris komme till stånd i sådan omfattning, att en betryggande ledning från statens sida av kolonisationsverksamheten bleve säkerställd. De inköp, som borde ske, avsåge omkring 476.7 hektar mader och liknande mark, omkring 127.5 hektar sjöbotten och omkring 340.0 hektar annan mark, huvudsakligen skogsmark eller i allt fall till skogsodling lämplig mark. Inköpspriset beräknades för nuvarande mader till lägst 200 och högst 260 kronor per hektar och för nuvarande sjöbotten till 20 kronor per hektar med någon jämkning uppåt eller nedåt.

Enligt uppgjorda förslag rörande blivande nybildningar av fastigheter

skulle deras antal utgöra 34, vilka skulle bildas av områden från 72 stamfastigheter. Största storleken på nybildad fastighet skulle bli 52.8 hektar, därav 18.2 hektar odlingsbar jord, minsta storleken 15.6 hektar, därav 10.3 hektar odlingsbar jord, och medelsiffran 27.8 hektar, därav odlingsbar jord 13.3 hektar. Högsta areal odlingsbar jord, som någon av de nybildade fastigheterna komme att omfatta, belöpte sig till 19.3 hektar och den minsta sådan areal till 8.8 hektar. Samtliga lotter skulle utläggas med en areal, som ansetts lämplig för sådant småbruk, där lejd arbetskraft i regel icke skulle erfordras och egna dragare skulle kunna framfödas för jordens skötsel.

Beträffande kolonisationsarbetets vidare bedrivande och fullföljande finnes två alternativa linjer. Antingen kunde staten gå in för att själv förse de nybildade fastigheterna med erforderliga åbyggnader etc. och först efter det att så skett utarrendera eller försälja fastigheterna, eller också kunde man välja den linjen, att staten utarrenderade eller försålde fastigheterna på ett tidigt stadium och låte arrendatorerna eller ägarna själva — ehuru under statens ledning — bebygga och i övrigt iståndsätta fastigheterna. I ena som i andra fallet fordrades givetvis, att staten på ett eller annat sätt underlättade finansieringen, i förra fallet av eventuellt inköp och i det senare för bestridande av kostnaden för byggnaders uppförande m. m. Ett dylikt bispringande från statens sida borde kunna ske genom beviljande av egnahemslån, där så låte sig göra, men eljest genom lån på liknande villkor från därför särskilt anslagna medel. Utredningen ansåge närmast, att den sist angivna linjen vore att föredraga.

I anslutning till den framlagda planen hemställde utredningen, bland annat, att densamma måtte dels erhålla i uppdrag att vidtaga erforderliga åtgärder för att det planerade företaget måtte komma till stånd och dels bemyndigas att inköpa erforderliga fastigheter för planens genomförande.

Genom beslut den 30 april 1937 uppdrog Kungl. Maj:t åt utredningen att å Kungl. Maj:ts och kronans vägnar vidtaga erforderliga åtgärder för att omförmålda företag, vilket benämndes vattenavledningsföretaget Lyckebyån mellan Bånga damm och Fursjön, skulle under statens medverkan komma till stånd i huvudsak på det sätt och i den ordning, som av utredningen föreslagits i dess förenämnda skrivelse den 23 april 1937. Tillika bemyndigades utredningen dels att för Kungl. Maj:ts och kronans räkning inköpa fast egendom i den omfattning, utredningen funne erforderlig för ett ändamålsenligt genomförande av nyssnämnda vattenavledningsföretag samt den därmed sammanhängande kolonisationen, ävensom för sådant syfte ombesörja och underteckna vederbörliga köpehandlingar samt därå söka lagfart dels ock att för Kungl. Maj:ts och kronans räkning sluta de avtal, som utredningen funne lämpliga i och för statens medverkan till företagets utförande i enlighet med av utredningen framlagd plan.

I skrivelse den 13 oktober 1937 har *Lyckebyåutredningen* hemställt, att Kungl. Maj:t måtte utverka bemyndigande dels för utredningen att få försälja sådana delar av de av utredningen för kronans räkning inköpta markområden, som utredningen funne lämpligt att avyttra i och för ernående av fördelaktigast möjliga utformning av kolonisationen i sammanhang med berörda vattenavledningsföretag, dels ock för Kungl. Maj:t att genom utredningen få

verkställa all den försäljning, som kunde bli en följd av kolonisationsplanens slutliga genomförande.

Över utredningens nu ifrågavarande framställning hava *yttranden* avgivits av statens egnahemsstyrelse den 29 oktober 1937, av lantbruksstyrelsen den 2 november 1937 och av statskontoret den 26 i samma månad.

Lantbruksstyrelsen har för sin del icke haft något att erinra mot bifall till framställningen. *Egnahemsstyrelsen* har med instämmande av *statskontoret* tillstyrkt, att bemyndigande lämnades utredningen att försälja sådana delar av för kronans räkning inköpta markområden, som utredningen funne lämpligt avyttra för ernående av fördelaktig utformning av ifrågavarande kolonisationsföretag. Beträffande det av utredningen ifrågasatta bemyndigandet att verkställa all den försäljning av fastigheter, som kunde bli en följd av kolonisationsplanens slutliga genomförande, hava egnahemsstyrelsen och statskontoret ansett, att därmed borde anstå till dess utredningen vore i tillfälle att framlägga förslag om kolonisationens närmare ordnande i skilda hänseenden jämte redogörelser för de riktlinjer utredningen ansåge böra följas vid kolonisations slutliga försäljning.

Departementschefen har i ärendet anfört följande.

»För genomförande av det ingångsatta företaget torde vara erforderligt att inhämta riksdagens samtycke till att försäljning må ske dels av mark, som förvärvats av Lyckebyåutredningen och som icke lämpar sig för kolonisationsverksamheten, dels ock av fastigheter, som bildats för denna verksamhets fullföljande. Bemyndigandet torde böra innebära, att Kungl. Maj:t lämnas rätt att besluta om dylika försäljningar.»

Under ärendets beredning har utskottet ansett sig böra meddela följande med stöd av tillgängliga handlingar och inhämtade upplysningar från Lyckebyåutredningen.

Enligt en den 19 februari 1936 av lantbruksingenjören M. Wixell avslutad förundersökning rörande vattenavledningsföretaget beräknades *kostnaderna* till följande belopp:

för Lyckebyån	kronor	590,000	
» bikanalerna	»	304,680	kronor 894,680
vartill komma ersättningar:			
till ägarna av Forsa vattenverk	kronor	13,848	
» vattenverksägarna nedom Bånga damm	»	19,882	
» fisket	»	5,000	» 38,730
			Summa kronor 933,410.

I kostnaderna för såväl Lyckebyån som bikanalerna inberäknades alla ersättningar för jord, som åtginge för åns och kanalernas uppgrävning, ävensom kostnaderna för alla erforderliga ägobroar. Vid kostnadsberäkningarna sattes å-priserna för schaktningsarbeten vid Lyckebyån för maskinellt utförande, under det att avloppsdikenas å-priser sattes för handgrävning. Dags-

verkspriset beräknades efter 8 kronor för det maskinella arbetet och efter 5 kronor för handarbetet.

Uppskattningen av den genom företagets utförande uppkommande *båtnaden* å sankmarksområdet grundades på följande värden. De av vattenavledningen berörda markernas värde uppskattades till 195,509: 70 kronor före torrläggningen och till 1,738,946: 90 kronor efter torrläggningen, vadan värdeökningen genom företaget skulle uppgå till 1,543,437: 20 kronor.

De ekonomiska förutsättningarna för vattenavledningsföretagets genomförande ställde sig alltså enligt förundersökningen på följande sätt:

båtnadsvärde	kronor 1,543,437
arbetskostnad	kronor 894,680
vissa ersättningar ..	» 38,730

Nettobåtnad kronor 610,027.

I förutnämnda kostnader inberäknades ej den av staten förskjutna kostnaden för förundersökningen (omkring 30,000 kronor), ej heller den av delägarna förskjutna hantlangningskostnaden (omkring 5,500 kronor) eller kostnaden för den ännu ej avslutade officiella syneförrättningen och vattendomstolsförfarandet (uppskattade till sammanlagt omkring 5,000 kronor).

I särskilt utlåtande den 6 april 1935 av kulturingenjören A. Bauman angående *odlingsvärdet* hos de madmarker, som skulle beröras av torrläggningen, betecknades huvudmassan (cirka 90 procent) vara av god beskaffenhet för odling, en del (cirka 5 procent) av mycket god beskaffenhet och resten (cirka 5 procent) odlingsvärd med förbehåll.

Från Lyckebyåutredningen har utskottet under hand inhämtat följande. Laga syn beträffande vattenavledningsföretaget pågår och väntas få sin avslutning under innevarande sommar. De erforderliga lantmäteriförrättningarna äro i det närmaste avslutade. Såvida icke oförutsedda hinder möta, torde vattendomstolens behandling av ärendet kunna äga rum under sensommaren eller förhösten, varefter det ankommer på styrelsen för företaget att föranstalta om arbetets utförande, som beräknas draga två å tre år. Enligt *preliminära siffror från den pågående laga syneförrättningen* beräknas markernas värdeökning genom torrläggningen (nettobåtnaden) till 1,482,681 kronor och kostnaderna för företaget till 1,072,725 kronor, vadan nettobåtnaden skulle stanna vid 409,956 kronor. Därvid har dagsverkspriset satts till 9 kronor för maskinarbetet och till 6 kronor för handgrävningen.

Jämlikt avtal med staten, som Lyckebyåutredningen med stöd av ovan omnämnda bemyndigande avslutat, skola delägarna vidkännas allenast de på dem belöpande kostnader, som enligt förundersökningen, laga synen eller i verkligheten ställa sig lägst. På grund av denna maximering av delägarnas kostnader svarar staten för de merkostnader, som kunna uppkomma.

I fråga om erforderliga medel för *finansieringen* av vattenavledningsföretaget och kolonisationsarbetet har följande plan uppställts av Lyckebyåutredningen:

A. *Kostnader, som skola stanna å statsverket:*

1) ett belopp, motsvarande det statsbidrag utan återbetalningsskyldighet, som kan förväntas ur statens avdikningsanslag och som föreslås komma att slutligen belasta detta anslag	kronor	331,000
2) den merkostnad, som staten kan komma att behöva utbetala på grund av att de verkliga kostnaderna eventuellt komma att överstiga de beräknade, vilken merkostnad givetvis ej nu kan angivas	»	—

B. *Utgifter, som icke skola slutligen stanna å statsverket utan endast utgöra förskott (rörelsekapital):*

1) för inköp av mader, skogsmark m. m. för genomförandet av den nya fastighetsbildningen	kronor	220,000
2) den del av den beräknade kostnaden för torrlägningsföretaget, som belöper å de av staten inköpta områdena ..	»	189,650
3) för förskottering av de medel, som erfordras i avvaktan på utfåendet av lån i viss utsträckning från statens avdikningslånefond	»	423,274
		» 832,924
		<u>Summa kronor 1,163,924.</u>

Av sålunda erforderliga medel ha redan på tillstyrkan av statsutskottet anvisats av 1936 års riksdag 250,000 kronor (proposition nr 265) och av 1937 års riksdag 200,000 kronor (proposition nr 300). I propositionen nr 284 till årets riksdag angående anslag till statliga och kommunala beredskapsarbeten m. m. ha efter framställning av Lyckebyåutredningen begärts ytterligare 100,000 kronor för ändamålet. I samband därmed har föredragande departementschefen anfört följande:

»Till bestridande av de kostnader för vattenavledningsföretaget Lyckebyån, vilka skola stanna å statsverket, ha redan medel reserverats. Utredningens förevarande framställning innebär, att ytterligare 100,000 kronor måtte anvisas såsom rörelsekapital åt företaget. Även om hela detta belopp sannolikt icke kommer att behöva tagas i anspråk under nästföljande budgetår, torde emellertid försiktigheten bjuda, att ytterligare medel reserveras för ändamålet.

De medel, som tidigare reserverats för företaget, hava utgått av de jämlikt riksdagens medgivande i samband med anslag till reservarbeten anvisade särskilda medlen till främjande av företagsverksamhet. Jämväl för den fortsatta finansieringen torde den angivna utvägen böra anlitas. På en senare prövning torde få bero, huruvida och i vilken mån berörda kostnader definitivt böra gäldas av arbetslöshetsanslaget. Sannolikt kan det komma att finnas riktigast, att medel av avdikningsanslaget eller avdikningslånefonden vid en slutlig reglering helt eller delvis tagas i anspråk för ändamålet

och motsvarande belopp sålunda framdeles tillföras den nämnda anslagsposten.»

Statsutskottet, som även behandlat sistberörda framställning, har tillstyrkt densamma.

Utskottet har för att vinna en klarare uppfattning om ifrågavarande torrlägnings- och kolonisationsföretag besökt den därav berörda trakten. De delar av Blekinge och Kalmar län, som omfattas av företaget, utgöras av i jordbrukshänseende synnerligen karga bygder, där endast en ringa del av jorden kan brukas som åker. Denna består i stor utsträckning av starkt stembunden och mager sandjord, svårbrukad och mestadels fördelad i spridda småbitar. Gårdarnas byggnadsbestånd är i regel föråldrat och i mindre gott skick. Eftersom jorddelningen drivits långt, äro brukningsdelarna alltför små och svaga för att kunna bereda sina innehavare full sysselsättning och bärgning. Levnadsstandarden synes ock i allmänhet vara mycket låg.

Utskottet.

Genom det torrlägningsföretag, vartill förberedelser här igångsatts, beräknas betydande marker odlingsbar jord, omkring 2,000 hektar, kunna tillföras bygden, varigenom skulle möjliggöras dels utvidgning av åkerarealen till 205 i företaget ingående brukningsdelar så att många av dessa erhålla nöjaktig storlek och dels nybildning av 34 jordbruk med en genomsnittlig åkerareal av 13 hektar. Enligt verkställd undersökning skulle den för odling avsedda jorden vara av i huvudsak (cirka 90 procent) god beskaffenhet (dock av låg kalkhalt och medelmåttig kvävehalt).

Den nu pågående laga syneförrättningen visar — enligt preliminära siffror — ett beräknat markförbättringsvärde genom torrläggningen av cirka 410,000 kronor. De i företaget ingående maderna ha då vid syneförrättningen i befintligt skick före torrläggningen värderats till cirka 90 kronor per hektar, medan en betydande del av dessa inköpts av staten efter ett genomsnittspris av 240 kronor per hektar. Efter torrläggningen ha markerna i oodlat och obebyggt skick beräknats få ett värde av i medeltal något över 800 kronor per hektar.

Det synes utskottet synnerligen ovisst, om verkligen efter vederbörliga odlingsåtgärder och bebyggelse ett så högt nettovärde kan utvinnas för de nybildade fastigheterna som svarar mot nyssnämnda värdering av de torrlagda markerna. Lika osäkert synes det vara, huruvida de starkt utvidgade gamla fastigheternas byggnadsbehov skall kunna tillgodoses utan betydande bidrag från det allmännas sida. Det undandrager sig utskottets bedömande i vad mån kostnadsberäkningarna för torrläggningen skola kunna visa sig hållbara vid arbetets utförande. Det måste härvid erinras, att staten inträtt såsom huvuddelägare i företaget och med fritagande av övriga delägare ensam har att svara för uppkommande merkostnader. Då dessutom enligt upplysning frågan om ersättning till vissa av företaget berörda parter kan tänkas bli ställd på framtiden vid den ännu ej avslutade laga synen, kunna härigenom ytterligare merkostnader riskeras.

Ur rent ekonomiska synpunkter synes alltså ifrågavarande företag rätt vanskligt. Sociala skäl tala dock för detsammans fullföljande.

Utskottet har ingen erinran mot det i föreliggande proposition begärda bemyndigandet för Kungl. Maj:t att besluta om försäljning av mark, som förvärvats av Lyckebyåutredningen och som icke lämpar sig för kolonisationsverksamheten, samt av fastigheter, som bildats för denna verksamhets fullföljande.

Under åberopande av det anförda får utskottet hemställa,

att riksdagen må bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition.

Stockholm den 27 maj 1938.

På jordbruksutskottets vägnar:

C. J. JOHANSSON.

Vid detta ärendes slutbehandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Sederholm, Carl Eriksson, Granath, Gabrielsson, Alfred Andersson, Sten, Hakon Sylvan* och *Gottfrid Karlsson*; samt

från andra kammaren: herrar *Johansson* i Björnlunda, *Olsson* i Rödningberg, *Gustafson* i Vimmerby, *Andersson* i Löbbo, *Carlström, Casenberg, Eriksson* i Sörsjön och *Liedberg*.
